

**Методика навчання природничих дисциплін у закладах освіти.
Історія біології та біологічної освіти**

Література

1. *Концепція* Нової української школи: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/.../ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. *Закон* України Про освіту (Відомості Верховної Ради), 2017, № 38-39, ст.380): [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

УДК 372.08

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ
БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

Гринчишин Ю.І., Жирська Г.Я.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: zhyraska14@gmail.com

Організація дослідницької діяльності є важливим засобом формування предметної компетентності особистості, яка виявляється в осмисленій готовності і здатності самостійно освоювати та отримувати нові знання в результаті переносу змістового контексту діяльності від функціонального до перетворювального. Дослідницька діяльність учня передбачає здатність здійснювати цілепокладання (виділення мети діяльності), цілевиконання (визначення предмета, засобів діяльності, реалізацію намічених дій) та рефлексію (аналіз співвідношення результатів діяльності з поставленою метою) [2]. У педагогічній теорії розглядають дослідницьку діяльність як діяльність, що пов'язана з пошуком відповіді на творче, дослідницьке завдання, що не має наперед відомого результату та передбачає етапи, характерні для наукового дослідження: постановку проблеми; вивчення теорії з даної проблематики; підбір методик дослідження і оволодіння ними; збір матеріалів, їх аналіз і узагальнення, власні висновки.

Аналіз літературних джерел засвідчив, що більшість

***Методика навчання природничих дисциплін у закладах освіти.
Історія біології та біологічної освіти***

педагогів вважають доцільним залучення учнів до дослідницької діяльності шляхом розв'язання різних типів завдань, ефективність якого залежить від рівня сформованості дослідницької компетентності [1]. Її становлення – це процес переходу учня в позицію дослідника, що здійснюється через внутрішнє джерело особистісного розвитку, в рамках якого забезпечується свобода вибору мети, способів та засобів її реалізації, орієнтація на пошукову діяльність, що включає процес рефлексії. Найбільш вагомими шляхами формування дослідницької компетентності у школярів є формування умінь застосування методів наукового пізнання та створення освітнього середовища, яке реалізує принцип «навчання через дослідництво» [3].

Біологічна освіта має великі потенційні можливості і перспективи організації навчально-виховного процесу на засадах пошуково-дослідницької діяльності. Але, незважаючи на досягнення в галузі біологічної освіти, зміни її цілей і змісту, дослідницьку технологію навчання застосовує незначна частина учителів. У загальноосвітніх школах спостерігається пасивність учнів під час засвоєння навчального матеріалу, зниження їх пізнавальної активності та самостійності. Наявна система шкільної освіти недостатньо сприяє реалізації творчого потенціалу старшокласників. Тому необхідним є пошук умов, які забезпечують вирішення проблеми підготовки школярів, особливо старшокласників, до дослідницької діяльності, виведення її на рівень предметної компетентності, що забезпечило б належний рівень навчальних досягнень учнів з біології та їх зацікавленість у продовженні вивчення живої природи у вищій школі.

З метою дослідження стану та визначення шляхів підвищення ефективності формування у школярів дослідницької компетентності нами проводилось вивчення думки вчителів щодо доцільності та можливості формування дослідницьких умінь в учнів старшої школи в процесі вивчення біології. Лише близько половини (48%) з опитаних нами вчителів відмітили, що ставлять за конкретну мету формування в учнів умінь використовувати

**Методика навчання природничих дисциплін у закладах освіти.
Історія біології та біологічної освіти**

методи наукового пізнання на уроках, проте лише половина з них робить це систематично (23,5%). Переважна більшість учителів (89%) вважають, що найважливішими для вивчення біології є вміння працювати з підручником та додатковими джерелами, проводити спостереження (67%), узагальнювати і систематизувати знання (48%). Майже 100% педагогів не задоволені рівнем сформованості дослідницьких умінь учнів, однак вважають, що для організації дослідницької діяльності у їхній школі недостатньо навчально-матеріального забезпечення. Серед форм дослідницької роботи з біології, що застосовуються у шкільній практиці, 76% педагогів виділили підготовку та участь в учнівських біологічних олімпіадах, 62% учителів – підготовку презентацій додаткової інформації до вивчення певної теми, 55% вчителів назвали гурток, 31% наставників запропонували учням звернутись у обласне відділення МАН, лише 12,5% педагогів – виконання учнівських проєктів. Ми вважаємо, що цього не достатньо для формування дослідницької компетентності, оскільки цей процес потребує систематичної роботи.

Для підвищення ефективності формування дослідницької компетентності школярів доцільно здійснювати спеціальне навчання школярів умінь застосування методів наукового пізнання. На нашу думку, цей шлях доцільний для використання саме у старшій школі, оскільки він опирається на набуті учнями уміння і навички дослідницької діяльності і доводить їх до системного рівня володіння науковими методами пізнання. Також необхідне включення інформації про методи наукового пізнання до змісту освіти, яке неможливе без визначення спеціальної системи дидактичних засобів, до яких належать: відбір і розподіл у змісті шкільного курсу біології необхідної і доступної інформації про методи наукового пізнання; формування умінь застосування певного методу в процесі теоретичної і практичної пізнавальної діяльності учнів; комплекс спеціальних тренувальних завдань.

Література

1. *Жирська Г.Я.* Шляхи формування дослідницької компетентності школярів у процесі біологічної освіти /

**Методика навчання природничих дисциплін у закладах освіти.
Історія біології та біологічної освіти**

- Г.Я. Жирська // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди: збірник наукових праць. - Переяслав-Хмельницький, 2015. – Вип. 37. – Педагогіка. – С.104-113.
2. *Покась Л. А.* Формування дослідницької компетентності в учнів на уроках географії / Л. А. Покась // Географія та економіка в сучасній школі. – 2012. – № 11–12. – С. 4–7.
 3. *Степанюк А. В.* Розвиток дослідницьких умінь студентів як складова професійної підготовки майбутніх учителів природничого профілю / А. В. Степанюк, Н. В. Москалюк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Серія : Педагогіка. – 2010. – № 2. – С. 33–38.

УДК 37.09:509

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В
УСТАНОВАХ ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ**

Дзюба О.А., Жирська Г.Я.

Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка

E-mail: zhyrska14@gmail.com

Підготовка громадян з високим рівнем екологічної свідомості і культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства й природи повинна стати одним з головних важелів у вирішенні надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України. У Концепції екологічної освіти України зазначається про необхідність здійснення екологічної освіти різних верств населення, основною метою якої є формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому, формування фундаментальних екологічних знань, умінь і навичок, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності [3].